

Tractat^o beati Bernardi
de plactu b^e marie **g**gis

Quis da/
bit capiti meo a/
quā. ⁊ ocul meis
umbrē lachrima/
rū. vt possim dormire p̄ diē et
noctē donec seruo suo appa/
reat dñs ihs visu v^l somno
solās aiām meā. Vos filie
hierlem sponse dilecte mecū
lacrimas fūdite. donec spō/
sus in sua speciositate beni/
gn^o ac suauis occurrat. Re/
colite recolite. ⁊ sedula mēte
pēsate q̄ sit amaz ab ip̄o se
parari cui nupsistis. cui vos
in omni sanctitate vouistis.
vouist^{is} vota reddere ea Vos
ipsas x̄p̄o vouistis. vos ipsas
reddite deo. currite filij. cur/
rite **g**gies. sacre matres cur/
rite. x̄p̄o castitatē vouentes.
Omnes ad **g**ginē currite q̄
genuit x̄pm. Ipa est porta/
uit regem illum. se omi cor/
de petenti datura. Ipa ge/
nuit eum. lactauit euz. et die
octaua circūcidit. et quadra/
gesimo die in templo presen/
tauit. fugiens ab Herode in
egyptum portans. lactans

eum et nutriens. Crede fir/
miter q̄ erat inter feminas
ministrantes ei. Hanc pu/
to fuisse iuter illas dolentes
que lamentabantur flentes
dominū. Poterant enim
et hec esse inter illas femias
ad quas Iesus plenus im/
proprio. imo plenus oppro/
brio. sputis illusus. flagellis
afflictus sibi i angariā mor/
tis baiulans crucem cōuer/
sus ait. Filie hierusalem no/
lite flere super me. sed super
vos ipsas magis flete. et sup/
filios vestros. Putasne do/
mina mundi. domina mea.
dilecta mea. dilecta eiusdem
Christi. est ne verum quod
dico. Bene obsecro dicas
seruo tuo decus paradisi.
gaudium celi. veritatem hu/
ius rei. Obluiscere tamē ro/
gō doloris quem tūc te pas/
sam nō dubito fuisse. **U**ti/
nam sic inhereret quotidie
visceribus meis dolor sicut
inhesit tūc tuis **U**tinā die
illa qua assumpta fuisti in ce/
lum vt gauderes in eternuz
cū tuo dilecto filio mibi tu/
as lachrymas indicasses vt
p̄ illas cognoscerem q̄ntum
tibi amaritudinis fuerit cū

Jesum dilectū filium tuum
videres crucifixum Deu nō
parum olim dilectū clavis
in ligno confixum. capite in
clinato suū sanctissimū era/
lare spiritum videns. **S**ed
peto ne te moueant verba q̄
dico. cum tamen sara debe/
rent scindi ad ista. **Q**uis vn/
q̄ sursum vel pegrinans in
terra deorsum audiens vel
mente ptractās. quomō fa/
ctus est opprobrium homi/
nū ipse dominus angelorū
et abiectio plebis ipse filius
dei patris. **Q**uis se vnq̄ a la/
chrimis contineat. **V**erun/
tamen tu gaude gaudio ma/
gno. ab ipso nunc glorifica/
ta in celis. que in mente cla/
uis amarissime fuisi cōfixa
piissime mortis. mihi tñ ob/
secro lachrimas illas infun/
de quas ipsa habuisti in sua
passione. **E**t vt in his effici/
ar largior de passioe filij tui
dei et domini nostri s̄ba in/
uicem cōferam. **M**aria te
de p̄cor semen veritatis que
mater es et virgo summe tri/
nitatis. **C**ui illa respondit.
Illud quod queris cōpun/
ctiuum est et magni doloris.
Sed quia iam glorificata

sum flere non possum. **T**u
cum lachrymis scribe q̄ cuz
magnis doloribus ipsa per/
fensi. **F**lere pop̄to nihil me
aliud libet. **S**ed miser ego
cor lapideum habeo. et ideo
flere nequeo. **O**regina celī
mater crucifixi da quod iu/
bes et p̄be quod cupio. **A**u/
dit tuus tuus dicat domi/
na mea. **D**ic si in hierusale/
mas quādo captus tuus fi/
lius fuit. et vincus et ad **A**n/
nam tractus et ductus **C**ui
illa respondit. **I**n **H**ierusa/
lem eram quando s̄ audiui.
gressu qualicunq̄ potui ad
deum meum flens perueni.
Cunq̄ fuissim illum intui/
ta. pugnis percuti. alapis ce/
di. spinis coronari. et oppro/
brium hominū fieri. cōmo/
ta sunt omnia viscera mea.
et defecit spūs meus. et non
erat michi vox. neq̄ sensus.
erant mecum et mee sorores
et alie femine multe plangē/
tes quasi vnigenitum. inter
quas erat **M**aria. que sup/
oīnes excepta me sola dole/
bat. **D**um christ⁹ filius me/
us preconē clamante et **P**y/
lato impante sibi baiulans
cruce traheret. factus est

cōkursus p̄loꝝ post ipsum
eunciū z conculcantiū ip̄m.
Alii em̄ sup̄ridētes z illudē
tes ei. Et alii p̄ficiēbant lu/
tum z stercoꝝa z immūdiā
in caput z i faciē eius. **D**e
heu percutitur facies deco/
ra quam desiderant angeli
prospicere. quam cherubin
et seraphin ardentē prospi/
ciunt. **V**elatur virtus. sput̄s
linitur. alapis ceditur. seque
bar **J**esum xp̄m ego mestis/
fima mater cuz mulieribus
que secute eum fuerant a ga
lilea ministrantes ei a q̄bus
velut mortua tenebar q̄s/
q̄s p̄uentū est vbi crucifixer̄t
eum ante me. **I**p̄e vidēs me
fuit in cruce eleuatus z in li
gno durissimis clauis con/
fixus. **E**go videns eū z ipse
videns me plus dolebat de
me q̄ de semetip̄so. **I**p̄e au
tem tanq̄ agnus coram ton
dente se vocem non dabat.
Nec aperiebat os suū. **A**spi
ciebam ego infelix et misera
dominum et filium meū p̄
dentem et morte turpissima
morientem. tanto dolore et
mesticia et tristicia vexabar
in mente que non possent ex
plicari sermone. **N**ec mirū.

Discurrebat em̄ sanguis ex
quattuor partib̄ rigidib̄
nudis manibus z pedibus
confixis in ligno. **D**e vultu
illius pulcritudo effluerat
z q̄ erat p̄e filijs hominum
speciosus. videbatur om̄ib̄
oculis indecorus. **I**ste erat
dolor maximus. quia vide/
bam me deserī ab ip̄o quem
gerebam. nec superat alius.
quia michi erat vnice. z ideo
non poterat in me se capere
q̄c̄q̄ dolor meus. **V**ox mea
omnis perierat. sed dabam
gemitus suspiriaq̄ doloris
volebaz loqui. sed dolor me
us rumpebat verba. q̄d ver
bum iam mente conceptuz
dum ad formationem p̄ten
derat oris. ad se imp̄fectum
reuocabat dolor non mini/
mus cordis. **V**ox tristicie so
nabat foris vulnus annun
cians mentis. verba dona/
bat amor q̄ rauca sonabant
Nam lingua voc̄s magistra
perdiderat vsus loquendi.
Videbam morientem quez
diliget anima mea et tota li/
quefacta est p̄e doloris an/
gustia. **A**spiciebat ip̄e vtrūq̄
benignissimo vultu me ma/
trem suam plorantem et me

his paucis voluit consolari.
Sed ego consolari nullo modo
potui. flebam dicendo. et dice
bam flendo. fili mi ve mihi quod
mibi dabit ut ego moriar pro
te. misera quod faciam. **M**oritur
filius. et cur non moritur secum hec
mestissima mater eius. **O** fili mi
quod faciam mater unica. fili mi
dilectissime noli me derelin
quere post te. **T**rahe me ad
teipsum ut ipsa moriar tecum. ma
le solus morieris. tecum prima
ista tua genitrix. **M**ors mi
sera noli mihi perire. tu mihi
sola precor cunctis places. extra vi
res trucidas. matrem cum filio
perime fili dulcis unice. sin
gulare gaudium. vita anime mee.
et omne solacium. fac ut ego mo
riar que te ad mortem ge
nui. **O** fili recognosce miseram
et exaudi vocem meam. **D**ecet
enim filium exaudire ma
trem desolatam. **E**xaudi ob
secro in tuo me suscipe pati
bulo. ut quod una carne in unum
et uno amore se diligunt. et
una morte pereant. **O** iudei
miseri. o iudei impij nolite
mibi parcere. et quod unicum na
tum meum crucifigitis. matrem
crucifigite. aut alia qualicum
que seua morte perimite. **D**um

modo simul cum filio meo fi
niam vitam. **V**ale enim so
lus moritur. orbatur orbem ra
dio. me in dei filio gaudio dul
coris. **V**ita mea moritur. sal
mea perimit. ac de terra tollit
omnis spes mea. **T**urget vivat
post filium mater in dolore.
Tollite tollite suspēdite ma
trem cum filio. **N**on parces pro
li. nec parcas et mihi. **T**u mi
hi soli mors esto medela. tunc
summe gauderem si filium mor
ri possem cum **C**hristo filio
meo. **D**ulce est mori misere
sed mors optata recedit. **V**e
mibi infeliciter precipue ve
nit. mors mihi melius est quam
vitam ducere mortis. sed a
me misera fugit et me infeli
cez relinquit. cui multum ipsa
mors optata nunc esset. **O**
fili chare. o benignissime na
te misere matris suscipe pre
ces. desine matri nunc esse du
rus quod cunctis semper fuisti be
nignus. **S**uscipe matrem te
cum in cruce ut vitam tecum
semper post mortem. heu tu mi
hi pater. en mihi fuisti spon
sus. tu mihi filius en michi
omnia eras. **N**unc orbatur pa
tre. videtur sponso. desolor
prole. omnia perdo o fili mi

vltra quid faciam. **Ne** mi/
hi fili quo vadam. charissi/
me vbi me vertam. dilectissi/
me qd mihi solaciū. p̄ssime
quis mihi de cetero subsidi/
um solaciūq; p̄stabit. fili d/
lectissime oia possibilis sunt
tibi. sed si nō vis vt moriar
tecum michi relinque aliqd
benignum consiliū. **Cui** do/
minus iam anxius in cru/
ce oculis vultu intuens de
Johanne ait. **Mulier.** ecce
filius tuus. **Erat** et ipse **Jo**
hannes presens et vultu tri/
stis lachrymans et semp plo/
rans. **Ac** si diceret. **O** mater
dilectissima mollis ad flen/
dum et mollis ad dolendū.
tu scis q ad hoc veni carnes
de te sumpsi vt per cruci pa/
tibilium sanarem genus hu/
manum. **Quomodo** imple/
buntur scripture. **Scis** em̄
q oportet me pati pro salu/
te generis humani. **Die** nā/
q; tertia resurgam. tibi et di/
scipulis patenter apparebo.
Desine flere. dolorem depo/
ne. quia ad patrem vado. ad
gloriam paterne maiestatis
ascendo. **Nūc** gratulare me/
cum. quia inueni nunc oues
que errauerat. quaz tam. lō/

go tempe perdidērā. **Vo**/
ratur vnus vt inde viuat to/
tus mundus. **Vnius** ob de/
meritum cuncti periere ho/
mines. **Saluentur** cuncti
vnus ob meritum. **Quod**
placet deo patri quomodo
displicet tibi mater dilecta.
Calicem quem dedit michi
pater non vis vt bibam illū.
Noli flere mulier. **Noli** plā/
gere speciosissima mater. nō
te desero. nō te derelinquo.
tecum sum. tecum ero omni
tempore seculi. **Si** fm car/
nem subiaceo mortis impe/
rio. fm diuinitatem suz ego
et fui semper impassibilis et
immortalis. **Bene** scis ma/
ter vnde processi et vnde ve/
ni. quare ergo tristaris si il/
luc ascendo vnde descendi.
Tempus est vt reuertar ad
eū qui misit me. **Et** quo ego
vado non potes venire mo/
do. venies autē postea. **Jo**/
hānes qui est cognat⁹ tuus
de cetero reputabit tibi fili⁹
curā habebit tui. et erit ipse
solaciū. **Inde** iesus **Johan**
nē intuit⁹ dixit. **Ecce** mater
tua. ei serues. curā illius ha/
be. eam tibi cōmendo. **Su**/
scipe matrē tuā. imo magis

suscipe me. **D**ñi hec diceret
paucis. isti duo dilecti sp la/
crimas fūdere nō cessabant
facebāt isti h̄gies ambo. ⁊ p̄
dolore loq̄ nō poterāt. **I**sti
duo h̄gies audiebāt xpm lo
qui voce rauca. et xpm vide/
bāt paulatim moriētē. nec ei
poterāt h̄bū rīdere. qz vide
bāt eū q̄si iam mortuū. Erāt
em̄ illi duo velut mortui. vñ
spūs eoz voces exp̄mere nō
valebant. Defecit nāq̄ spūs
eoz ⁊ pdiderūt h̄tutē loquē
di. Audiebāt ⁊ tacebāt. q̄a p̄
angustia loq̄ non poterant.
Solus illis dolor luctusq̄
remāsit amī. Amabāt flere
⁊ flebant amare. Amare fle/
bant. qz amare dolebāt. Nā
gladi⁹ xpi animas vtrorūq̄
trāsibat. trāsibat seuus. seu
pimebat vtrūq̄. **Q**ue magis
amabat seuior flebat. imane
mater sentiebat xpi dolores
h̄go q̄ gladiū ē passa doloris
xpi moriētis. vulnera matris
erāt xpi dolores seui fuerūt
torzores in aīa matris. **D**a/
ter erat decapitata p̄ mortē
filij. mēte mater erat pcussa
cuspidis anxio telo q̄ mēbra
xpi serui foderūt iniq̄. **I**psa
erat quā magn⁹ dolor tene/

bat. i mēte eius crenerāt im
mensi dolores. nec poterāt
extra refundi. intus atrocit̄
seuierēs dolores nati aniaz
gladiabant. i carne xpi solue
bāt debitū mortis. qd̄ grau⁹
erat q̄ mori aīe matris. **L**ō/
mēdata matre **J**ohanni di/
xit **J**hs. **S**itio. et dedit ei
q̄ crucifixerūt eū acetū cum
felle mixtū. **E**t dū gustasset
noluit bibere. s̄z dixit. **C**on/
sū matū est. ⁊ exclamauit vo/
ce magna. **H**eli heli lamaza
barhani. **D**ocē. dōs me⁹. de⁹
me⁹ vt qd̄ dereliq̄sti me. **E**t
sic emisit spm̄. tunc tremuit
terra. sol sua lumina clausit.
merebāt poli. dolebant sīde
ra cūcta. om̄ez suū splēdorē
amisit luna dolendo. recessit
ab alto ethere fulgur. scin/
dunt duri lapides. scindunt
fastigia tēpli. **L**ogitare libet
q̄nt⁹ dolor etiā tūc fuerit ma
tri cū sic dolebāt q̄ insensibi
lia erant. nec lingua loq̄ nec
mēs excogitare potest q̄nto
dolore tūc aīa **M**arie tene/
bat. **J**uxta crucē stabat iam
emortua mater q̄ illū p̄cepe
rat de spūscō. **N**ox nō erat
illi. dolor abstulerat vires.
immo strata facebat pallē

gia. viuēs uiuebat moriens
uiuens mortua erat. ibat sta
bat dolēs seuo pfecta dolo/
re. expectans corp⁹ xpi depo
ni d̄ cruce z plorabat dicēs.
Redдите misere matri corp⁹
velut exanime. cōplest⁹ vota.
extinctū deponite matri **D**e
ponite illuz. deponite illum
queso mihi vt habeā mecum
ei⁹ exanime corp⁹ mihi sola/
men vel saltē sic defunctuz.
Juxta crucē stabat **M**aria
considerans vultu benigno
xpm pendentē in crucē stipi
te seuo. pedibusq; tensis ma
nus in altū leuabat ample/
ctens crucē. ruēs ī oscula ei⁹
qua pte xpi sanguis z vnda
manabat. q̄ vt poterat sursum
si etiā volebat tāgere. maib⁹
voluit amplecti xpm in alto
pendentē. s; man⁹ inde tense
in se p̄plexere rigebāt. se leuās
a terra sursum erigebatur ad
xpm. **Q**uā male illi tūc erat.
grau⁹ illi erat vita uiuere ta
li q̄ morte gladio ab impijs
seuo necari. **I**tē vir nobilis
qdā noīe **J**oseph q̄ erat di/
scipul⁹ eius occult⁹. p̄fidentē
tū inuit ad **P**ylatū postulās
sibi dari corp⁹ ihu. **Q**uo cō/
cesso vocauit ad se q̄ndaz vi

rū sapientē z paritē disciplin.
ihu occulte. nomie **N**icode/
mū. z venerūt ad locum vbi
erat ihu. **Q**uos vt vidit ma
ter ei⁹ volētes eū deponere
de cruce q̄si de morte cōsur/
gēs reuiuiscēbat spūs eius.
z qd poterat in misterū ad/
hibebat. vñ⁹ clauos ex mani
b⁹ trahebat. ne caderet cor/
pus illi⁹ exanime alter sustē/
tabat. **S**tabat **M**aria bra
chia leuās in altum z caput
manusq; dependētia supra
pect⁹ xpi trahebat ipa suum
Quē cum attingere volebat
in osculis z amplexib⁹ ruēs
de suo charissimo filio satia
ri nō poterat. **S**ed dum de
cruce in terrā depositū fuit
supra ruens pte incōtinen/
tia z immēsitate dolor⁹ qua
si mortua stetit z trāsire non
posse visa est. **S**tabat ad ca
put sui extincti filij mī **M**a
ria lacrimis facie ei⁹ rigans
per diuersa torquebat suspi
ria. quatiēs caput z amarissi
me plāgens se ad crucē ma/
nib⁹ pcutiebat dicēs. **O** ma/
ter mesta. o dulcē vgo qd fe/
cisti. **O** fili dilectissime qua
re te iudei eruciferunt. **I**n
gremio em̄ modo te mortu⁹

um teneo. tristissima est ma-
ter tua. **D** fili mi qd ista ma-
ter tua misera. **A**e michi fili
mi vbi est em gaudiu qd in
natiuitate tua habui. **A**e mi
hi in qntaz tristicia z dolore
pversuz est gaudiu meu fili
mi. nil aliud restat nisi vt me
interficiã. qz plus viuere nõ
possum. **S**uccurre mibi et
tuu scim spm i me refunde.
Inde po maxillas oculosqz
fil z nasum oraqz frequẽtius
osculabatur ipsi. **L**achrimaz
tanta vbertas effluerat vt
carnẽ cū spū omnẽ in lachri-
mas resolui putares. riga-
bat cū lacrimis extincti filij
corp^o depositu qd seruabat
lapidẽqz madebat. **A**lia fac-
ta opprobria q̄ ruocabat ad
mentẽ q̄s vel qualis fuerat
quẽ ipa s̄go ceperat sine li-
bidine z peperit sine dolore
q̄ erat omne qd ipa viuebat
tanqz d̄s z dñs su^o filius ei^o.
z sic male ei erat sic esse pote-
rat z esse decebat. **U**n **D**a-
ria dicebat. **D**ic fili mi dul-
cissime. dic amor vnice. vita
mee aic. **A**mor me^o. singula-
re gaudiu. vnicu solaciũ. q̄re
sic dolere me pmittis. **C**ur
tam lõge fact^o es a me deus

me^o solas aiaz meã. **R**espi-
ce in me z miserere mei da i-
periu filie tue. z salua fac vir-
ginẽ matrẽ tuã. **D**ũ **J**oseph
et **N**icodem^o dñm depone-
rent in sepulcro. volebat m̄
mesta sepeliri cum filio **H**ec
erat innixa sup dilectũ suuz
amplectẽs illũ cum oĩ amo-
ris dulcedine deosculãs di-
cebat. **M**iseremini mei mi-
seremini mei amici mei. **I**llũ ad-
huc paululũ
relinquite michi. faciẽ illius
substracto velamine videam
vt aliq̄ntulũ videndo ipsuz
cõsolari possim. **N**olite eum
tam cito tradere sepulture.
date illum misere matri sue
vt habeam illũ meũ vel sal-
tem mortuũ. **A**ut si eum po-
nitis in sepulcro. me miserã
sepelire cum illo. qz post illũ
semp male erit mibi. **I**llum
ponebant illic in sepulchro
z **D**aria trahabat eũ ad se.
illa volebat illũ retinere. illi
volebant tradere sepulture.
Om̄es eũ sic amarissime fle-
bãt. vt quisqz eoz ñ possz ad-
plenũ verba formare. **V**ide-
bant em matrẽ oĩm solacio
destitutã. z sup illã poti^o du-
cebant planctu q̄ sup extim

etiam dominū suū. **D**aior ille dolor fuerat de matris dolore q̄ fuerat d̄ sui domini morte. **F**iebat luce. q̄cū q̄ transibat **D**aria plorabat. plorabant om̄es ambulantes cum illa. **F**iebant ergo cuncti miserantes et pro dolore gementes. **E**t sic dominum vite et mortis sepulture dederunt.

*om̄es in terra sunt fletuantes
miserabiles*

Explicit tractatus beati Bernhadi de plancu gloriosissime Marie virginis.

*Regina: In hoc libro
et corona per gratia
3 coronae
et mandati utinam
utinam per gratia
inter angelos et sanctos
in paradiso
Corona per gratia
Corona per gratia*

van den tenen woorden chri an dem leuue

Dat ghehele leue wort om̄e ydiger soek gelyck
da hōno bene laten an dat gedycht
Ho wysen dat he vnr se viat sine vad vfont
vad vtyff yn raunt se roysen neit waet se
Dat zwoede wort zo de moed gelyck yo
Vroer sach us der hūde salt du myt myt se
yn dem paradyss
Dat derde wort sacht he zo der moder syn
Iohannes dūch johanes sal dyn son syn
Iohannes dūch se sal dyn moder syn
dat naz nam se johanes yn de hoede syn
jō vnden sūch he hart seve vder maessen
p myn got / o myn got waerom
has dii mych sine zamelich verlaen
jōm vinnissen sprach he ghand zamelich
pich leyder goosen derst han jōh
do drentiden se yn myt hter galk v̄n effus
Jōm bessen sprach he myt geseo gedult
Alle siche steen bynt v̄n vevult
Jo benende veyt he dat aller myest
P vader yn dyn handt besellen us myn
hūde yn conue nota fegura
fegura inchoat fegura punitur yter
fegura extendit fegura dicitur fegura
fegura aperit fegura puluerat in cortis
manus vado fegura p̄fecta
no descendit q̄ amos m̄is
nat q̄ myp̄eris iudicium